

Fra:
Etisk råd for forsvarssektoren
c/o Forsvarsdepartementet
Pb 8126 Dep
N- 0032 Oslo

Dato
12. desember 2019

Kopi til:
Det kongelige forsvarsdepartement

Til:
Forsvarsstaben

Barnesoldater i væpnet konflikt

Er norsk militært personell forberedt om de møter utfordringen, og tas det høyde for dette i gjeldende planprosesser?

Bakgrunn

Etisk råd for forsvarssektoren (ERF) har i sin plan for 2019 valgt å rette fokus mot utfordringer knyttet til at barn rekrutteres til deltakelse i væpnede konflikter. Det er titusenvis av barnesoldater i mer enn 20 land omkring i verden¹. Barnesoldater er i skrivende stund registrert blant 66 ulike konfliktparter.² FN refererer til at barn helt ned i 8- til 9-årsalderen er rekruttert som barnesoldater.³ Barn opptrer også i en rekke roller i væpnede konflikter, blant annet som kombattante, spioner og budbringere,⁴ og kan på den måten bli direkte deltakende i

---

¹ UN Office of the SRSG for Children in Armed Conflicts, Question and answers, dated 19 Feb. 2019. <https://childrenandarmedconflict.un.org/questions-and-answers-on-the-recruitment-and-use-of-child-soldiers2/> Accessed 8 May 2019. Se også fotnote 16 som er FNs generalsekretær årlige statusrapport om barn i væpnet konflikt.

² Ibid

³ Ibid

⁴ Ibid

fiendtligheter. I det følgende vil vi bruke benevnelsen «barnesoldat» i vid forstand slik at den dekker hele denne gruppen.

Norge har, så langt ERF har kunnskap om, sjeldent vært konfrontert med problemstillinger rundt møte med barnesoldater. Under et møte ERF hadde med avdelingen for internasjonale operasjoner ved Fellesoperativt hovedkvarter i 2018, ble det likevel fremhevet at problematikken omkring barnesoldater kan være en utfordring for offiserer og soldater som Norge deplojerer til internasjonale operasjoner. Disse utfordringene vil blant annet være av etisk karakter og går dermed utover det som er regulert av Krigens folkerett. ERF mener derfor at norske operasjonsplanleggere og soldater trenger etiske retningslinjer for hvorledes disse skal forholde seg dersom de deltar i, eller vil delta i, en konflikt der barnesoldater kan inngå i en av konfliktens grupperinger. En god veiledning til norske stabsplaneleggere og styrker som møter barn i konflikt vil kunne bidra til å gjøre Norge og Forsvaret bedre rustet for en etisk utfordrende situasjon.

Krigens folkerett om barnesoldater

Krigens folkerett gir noen føringer for hvordan barn skal behandles i væpnet konflikt, blant annet dersom de tas til fange⁵, men som stridende omfattes barna av de generelle reglene for krigføring.⁶ Manual i krigens folkerett som er utgitt av forsvarssjefen gir svar på det juridiske, men ikke på de moralske og etiske dilemmaene norsk personell kan stå overfor om de møter barnesoldater i internasjonale operasjoner.

Etiske dilemmaer ved møte av barnesoldater

Å møte barnesoldater er utfordrende både etisk og psykologisk. I en krigssituasjon vil krigens folkerett behandle dem som vanlig stridende. Samtidig er det plausibelt å anta at barnesoldater ofte ikke vil være moralsk ansvarlige for det de gjør. For det første er barns hjerner ennå ikke fullt utviklet, noe som betyr at de ofte vil være mer impulsive enn voksne, i mindre stand til å overskue konsekvensene (inkludert de moralske) av sine handlinger og lettere påvirkelige for forskjellige typer press. Dette er grunnene til at mindreårige heller ikke er straffeansvarlige.

For det andre, vil barnesoldater ofte være tvunget til å kjempe under trusler om vold eller represalier, eller blitt kidnappet fra sine familier. De vil i mange tilfeller være misbrukt eller dopet. Dette er faktorer som typisk vil minske eller eliminere barnesoldaters ansvar.⁷ Siden barnesoldater ofte ikke er moralsk ansvarlige for sine handlinger, fremstår det langt mer moralsk problematisk å drepe en barnesoldat enn en voksen soldat, selv om det juridisk sett ikke er noen forskjell. Erfaring fra blant annet det Canadiske forsvaret tyder også på at dette er langt mer psykologisk belastende. Etisk råd mener derfor at Norge har en moralsk forpliktelse til å forberede sitt personell på denne problemstillingen.

Norske soldater kan møte barnesoldater på den fiendtlige siden. De kan blant annet møte barnesoldater som vakter i et operasjonsområde som for eksempel i Mali. Hvordan skal de i så fall forholde seg til en barnesoldat som utgjør en umiddelbar trussel? Hvordan skal de de tolke gjeldende Rules of Engagement (ROE) i et slikt tilfelle? Hvordan skal de forberedes for å

---

⁵ TP I art. 77.

⁶ Manual i krigens folkerett (Forsvaret 2013)

⁷ Dette er selvsagt generaliseringer og man kan finne barnesoldater som kan være like moralsk ansvarlige som mange voksne soldater. Poenget her at det ofte vil være grunn for norske soldater til å anta at mange av barnesoldatene hun eller han vil møte ikke er ansvarlige for den trusselen de utgjør.

være best mulig mentalt rustet til å takle et slikt møte? Hva kan gjøres for å forhindre psykiske lidelser for de soldatene som har vært direkte konfrontert med barnesoldater? Hva bør en ha tenkt på som planoffiser dersom man skal utarbeide en operasjonsplan eller en FRAGO?⁸

Norske personell kan også møte barn som soldater blant samarbeidene parter. Et nærliggende eksempel vil være å møte barnesoldater i forbindelse med mentoringsoperasjoner, der norske soldater følger lokale styrker i operasjonsområdet slik som i Afghanistan. Hvordan skal slike møter håndteres? Skal det få konsekvenser for Norges bidrag?

Behovet for etiske retningslinjer

ERF mener det er viktig å forberede seg på dilemmaer en kan komme opp i før de blir en realitet. Gjennom gode retningslinjer som gir innsikt og relevante føringer, kan det etableres verktøy for å håndtere etiske utfordringer av den type som er skissert over. Tydelige retningslinjer som tar opp dette temaet, vil ikke bare kunne bidra til å avhjelpe noen av disse utfordringene, men vil også være et nyttig hjelpemiddel for å lykkes med å nå operasjonens målsetninger.

En proaktiv tilnærming til utfordringene knyttet til barn i væpnet konflikt kan også bidra til å styrke Norges internasjonale rolle på dette feltet, blant annet gjennom god oppfølging av de mange resolusjoner Sikkerhetsrådet har gitt ut om dette temaet.

Retningslinjer i en overnasjonal sammenheng

Barn i væpnet konflikt er et aktuelt og prioritert tema for FN. Følgende seks forhold som generalsekretæren listet i sin rapport til i 2005 er gitt særlig oppmerksomhet:⁹

1. Killing and maiming of children¹⁰
2. Recruitment or use of children as soldiers¹¹
3. Sexual violence against children¹²
4. Abduction of children¹³
5. Attacks against schools or hospitals¹⁴
6. Denial of humanitarian access for children.¹⁵

Dette er handlinger som vil være krigsforbrytelser eller forbrytelser mot menneskeheten. Handlingene har blitt referert i senere resolusjoner om barn i væpnet konflikt og de er inntatt i andre sentrale dokumenter som omhandler barn i væpnet konflikt.

---

⁸ Fragmentary Order eller FRAGO er tilleggsordre til gjeldende operasjonsplan, som enten kan dekke et generelt anliggende eller en konkret operasjon.

⁹ UN General Assembly, Security Council A 59/695- S/2005/72 para 68.

¹⁰ 1. TP I art. 77(1) "Barn skal være gjenstand for spesiell respekt og skal vernes mot enhver form for utuktig angrep."

¹¹ TP I art. 77(2) «Partene i konflikten skal treffe ethvert tiltak for å hindre at barn som ikke er fylt 15 år, deltar direkte i fiendtligheter, og særlig skal di avstå fra å rekruttere slike barn til sine væpnede styrker.

¹² Se fotnote 8 over.

¹³ TP I art 78 (1) "Ingen part i konflikten skal ordne med evakuering ...."

¹⁴ 1. tilleggsprotokoll til Genèvekonvensjonene (1977) artikkel 48, Den generelle regel om distinksjon mellom sivile objekter og militære mål

¹⁵ GK IV art. 23 «[Partene] skal videre gi fritt leide for enhver sending med nødvendige matvarer, klær og styrkemidler bestemt for barn under 15 år og kvinner som er gravide eller i barselseng.»

ERF mener at å fastsette retningslinjer som her foreslås vil være en god oppfølging av en rekke resolusjoner fra FNs sikkerhetsråd som berører barnesoldater. Den siste resolusjonen i skrivende stund, er 2427 (2018) som blant annet i pkt. 19 understreker viktigheten av å rette oppmerksomheten mot barnesoldater som rekrutteres av ikke-statlige aktører. Den understreker at disse barnesoldatene primært er ofre, og bør ikke behandles som andre soldater som blir tatt til fange, men overføres til institusjoner som kan bidra til å styrke deres sikkerhet, og at de blir reintegrert. Bare i Mali er det tre av de ikke-statlige aktørene i konflikten som rekrutterer barnesoldater.¹⁶ Av andre relevante resolusjoner kan nevnes UNSCR 1261 (1999) som i pkt. 5 og 9 oppfordrer medlemslandene til å treffe tiltak som bidrar til bedre beskyttelse av barn i væpnet konflikt. I resolusjonene som gjelder dette temaet understrekes det blant annet viktigheten av at alle overgrep og krigsforbrytelser mot barn rapporteres. Dersom norske soldater/offiserer er vitne til slike hendelser uten å være kjent med rutinene for rapportering, vil også det sette vedkommende i et etisk dilemma. Resolusjonene peker videre på strategi for beskyttelse av barn i konflikt. Dette temaet bør inngå i nasjonal planlegging og vurderes i treningen som gis før styrkene deployeres.

Canadisk doktrine om barnesoldater

Canada utarbeidet 2017, som første, og foreløpig eneste land, en egen doktrine for møte med barnesoldater.¹⁷ Doktrinen utgjør en veiledning både til den enkelte soldat, til militære enheter og til militære sjefer om hvordan de skal møte vanskelige situasjoner som kan oppstå når barnesoldater er en del av konflikten. Doktrinen skal også bidra til å styrke sikkerheten både for eget personell og for barnesoldatene. Videre gir doktrinen nyttig veiledning for planlegging og gjennomføring av operasjoner med barnesoldater samt veiledning for gjennomføring av «pre-deployment» trening.

NATO og barnesoldater

I NATO ble beskyttelse av barn i konflikt tatt opp under NATO Summit i Warsawa 2016. Der ble det vist til at NATO har utarbeidet en egen policy som gjelder beskyttelse av barn i væpnet konflikt.¹⁸

Menneskerettigheter

Norge er forpliktet gjennom tilleggsprotokollen til barnekonvensjonen til å samarbeide internasjonalt for å forhindre at barn rekrutteres som soldater, enten de kjemper for statlige eller ikke-statlige aktører. Norge som part i denne avtalen er forpliktet til å sikre at egne soldater minst skal være fylt 18 år,¹⁹ mens nasjoner som ikke har sluttet seg til protokollen kan forholde seg til en aldersgrense på 15 år.²⁰ Retningslinjene vil også kunne støtte opp om flere andre bestemmelser i barnekonvensjonen som regulerer hva barn generelt skal være forskånet for og som er særlig aktuelt dersom for eksempel barnesoldater blir tatt til fange.

Av andre viktige initiativ til beskyttelse av barn i konflikt bør også nevnes The Roméo Dallaire Child Soldiers Initiative.²¹ Dette er verdens ledende NGO med formål om å

---

¹⁶ UN General Assembly, Security Council A/72/865–S/2018/465 annex I A.

¹⁷ Canadian Joint Forces Doctrine Note 2017-01 «Child Soldiers»

¹⁸ Warsaw Summit Declaration para 133 of NATO Policy Document “Protection of Children in Armed Conflicts – The Way Forward”

¹⁹ Tilleggsprotokollen til Barnekonvensjonen, artikkel 1

²⁰ Barnekonvensjonen artikkel 38

²¹ <https://www.childsoldiers.org/>

bekjempe at barn rekrutteres og benyttes som soldater. I forrige «Langtidsplan for forsvarssektoren» er det også henvist til beskyttelse av sivile, herunder barn.²²

Barnesoldater og beskyttelse av sivile

FFI har utgitt en rapport om beskyttelse av sivile i FN operasjoner.²³ Dette er en relevant rapport som også dekker beskyttelse av barn i væpnet konflikt. ERF mener imidlertid at det i forlengelsen av dette dokumentet bør utarbeides norske retningslinjer som er rettet mot norsk personell som skal tjenestegjøre i internasjonale operasjoner. Slike retningslinjer bør inneholde nødvendig kunnskap om barnesoldater, samt retningslinjer for hvordan dette personellet skal forholde seg i møtet med barnesoldater.

Konklusjon

ERF anbefaler at Forsvaret innleder et arbeid med å utvikle retningslinjer for hvordan norsk personell som tjenestegjør i internasjonale operasjoner skal forholde seg i møte med barnesoldater og hvordan dette kan forberedes og håndteres i gjeldende planprosesser. Om ønskelig kan ERF utarbeide et utkast til retningslinjer i samråd med Forsvarsstaben.

Med vennlig hilsen

Camilla Serck-Hanssen,

Leder Etisk råd for forsvarssektoren

---

²² Prop. 151 S (2012-2016) "Kampkraft og bærekraft" Langtidsplan for forsvarssektoren.

²³ "Protecting Civilians from Violence in UN Peace Operations", 2016.